

Tabte Kongen modet?

Af Axel Kjær Sørensen
med uvurderlig hjælp af Ole Berglund

I sin spændende og velskrevne bog: *Ene ligger Grønland*, 1945, hvor Chr. Vibe beretter om sine år i Grønland som strandet ekspeditionsmand under krigen, fortæller han s. 24–25, hvordan han, G. Thorlaksson og 3 polareskimoer fik beskeden om Danmarks besættelse, da de den 18. maj 1940 kom til depotet på Bache Peninsula, Ellesmereland, Canada. Beskeden stod indridset med en kniv på en konservesdåse og lød i oversættelsen hos Vibe:

»Tyskerne fraraner danskerne alt kød. Kongen er den eneste, der ikke har tabt modet. Der er ingen petroleum i butikken.«

Vibe går straks videre med at beskrive den knugende stemning og uvished, der greb dem. Senere beskrev Vibe episoden igen med lidt flere detaljer og bragte oversættelsen: tyskerne fraraner danskerne alt kød, men kongen er i behold. Der er ingen petroleum i butikken.« (Chr. Vibe: *Langthen og nordpå*, Kbh. 1948 s. 173 f). Som det skal vises, er det en væsentlig forbedring om end ikke helt præcis. Men da var den lille litterære

perle allerede vandret ind i samleværker om besættelsestiden. I Vilh. LaCour (red.) *Danmark under besættelsen*, III, 1945 bragtes indskrift og den første oversættelse – af gode grunde – s. 645 som et eksempel på, hvordan meddelelsen om Danmarks besættelse kom til det yderste nord. Herfra gik den med billedredaktøren Hjalmar Petersen til Besættelsens Hvem, Hvad, Hvor. (seneste udgave: Jørgen Hæstrup m.fl. (red.) *Besættelsen 1940–45*, 1979 s. 131). I sin *Grønlandsbog: Krise uden Alternativ*, 1972 s. 11, brugte Niels Højlund samme version til at vise de varme og hjertelige følelser, som den grønlandske befolkning ikke mindst under krigen omfattede Danmark med.

Det volder ingen vanskeligheder at forstå den opmærksomhed, indskriften således har vakt. Det billede, den giver af indridseren, er jo både rørende og bevægende. En europæisk krigsscene oversat til grønlandsk virkelighed: De har hugget deres kød, det er så fortvivlende, som det kun kan være for en polareskimo. Omtalen af kongen er barnlig tillidsfuld. Midt i den dybeste nød beva-

rer alene han modet. Det barnligt rørende understreges af den pludselige tilbagevenden til egen nære situation. Et ubetydeligt problem, skulle man synes på den baggrund.

Imidlertid bragte Vibe også et fotografi af indskriften, og en nærlæsning af den rokker en hel del ved indridserens rørende barnlighed. Der står: (den officielle retskrivning vist nedenfor).

tusikit tanisikit
tiguwait neKisau-
taunigdlo arsalugit
kungi kisiat tigu-
na-
go, tasa nivertuKafit
tamamik orsusivtiujung-
(naerput)

tyskit danskit
tiguwait neKigssau-
taunigdlo arsårdlugit
kunge kisiat tigu-
na-
go, tássa niuvertokarfit
tamarmik orssusivtiujung-
(naerput)

Der er således 2 sætninger på grønlandsk, adskilt ved tássa. Den første har et finit verbum »tiguwait« (af tiguvá: tager det, tager det i hånden, modtager det, borttager det, tager ham til sig, tager ham til fange, erobrer det) med tyskerne som subjekt og danskerne som objekt. Til dette finitte verbum lægger sig to infinitte, dels ledsagemåden »arsårdlugit« (af arsárpá: berører, fratager ham noget) med objektet »neKigssautau-
(dlo)« (det de har som fødemidler), og dels den benægtende ledsagemåde »tigu-
nago« (ikke tager o.s.v.) med »kunge
kisiat« (alene kongen) som objekt.

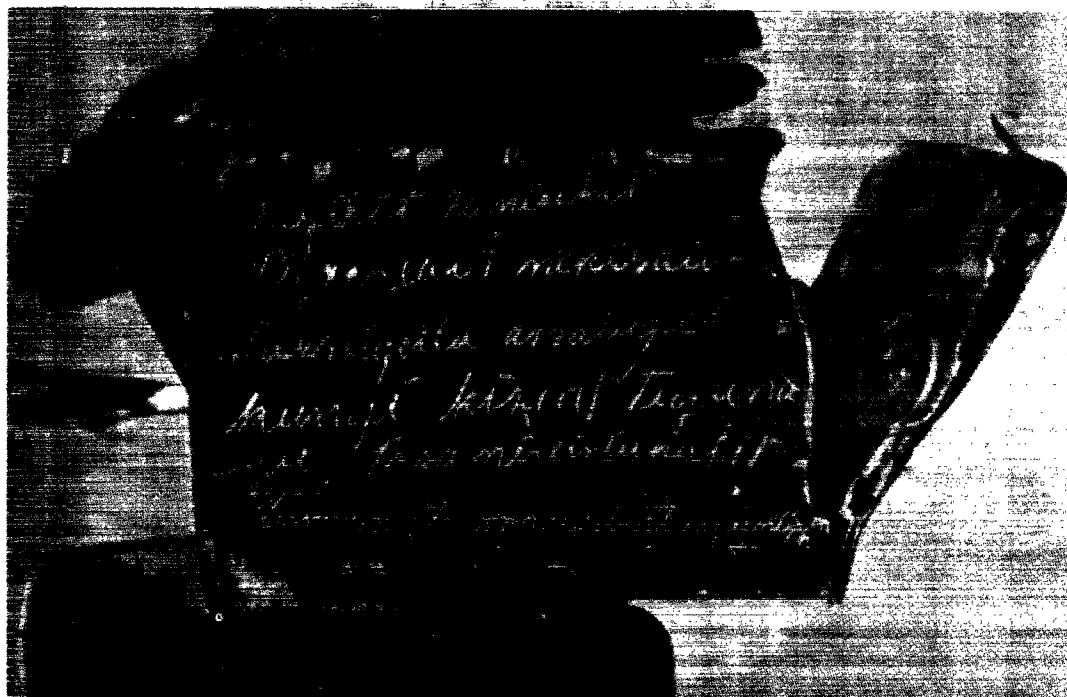
En oversættelse til dansk vil altid være spændt ud mellem ordenes grundbetydning og den mening, de i den givne situation må antages at have. En god tommelfingerregel vil være: så nøjagtig som muligt og så fri som nødvendig. Under hensyntagen hertil vil vi foreslå:

Tyskerne har taget danskerne til fange og frarøvet dem deres mad, alene kongen har de ikke taget.

Mad er mere korrekt end kød på grund af tilhængen -sa- (-gssak: tilkommende, bestemt til).

Det med maden må være en meddelelse om beslaglæggelser, der på vejen fra København over den dansksprogede radio i Godthåb, dens oversættelse til grønlandsk og til nedfældelsen på konserverdåsen har fået sin grønlandske konkretisering. Ellers er sætningen jo en nøgtern og korrekt beskrivelse af den 9. april 1940, når man tager i betragtning, at der på grønlandsk ikke fandtes et fast leksikalt udtryk for den for dem helt ukendte situation, at et land besætter et andet.

Den sidste sætning indledes med tássa (det er, det betyder, der er den, og flere andre specialbetydninger), der angiver det, som følger af den første sætning, eller må antages at følge af den. Det kan ikke sikkert afgøres, fordi verbalendelsen er utydelig og/eller manglende. En henvendelse til Vibe har godtgjort, at dåsen for længst er gået til, hvorfor en sikrere læsning end fotografiet tillader ikke længere er mulig. Vi er blevet stående ved en præsensform og tolker den således som en indtruffet omstændighed.

Meddelelsen om Danmarks besættelse indridset med en kniv på en konservesdåse.
Foto fra Chr. Vibes bog: »Ene ligger Grønland«, som udkom 1945.

En sikker oversættelse har vi ikke kunnet nå frem til. Subjektet er dog entydigt »niuvertokarfit tamarmik« (alle kolonierne). Det er lidt overraskende, at en Thuleeskimo ville have tanke for alle kolonierne i Grønland, så muligvis skal ordet forstås helt bogstaveligt: »de steder, hvor den er en, der handler«, og således mene udstederne i Thuledistriktet. Derfra og til »butikken«, som hos Vibe, er der ikke langt, men ordet er flertal.

Det sidste ord er vanskelig læseligt og svært at få mening i. Det begynder ubestrideligt med orssok (spæk, fedt, tran), der dog bruges i vid betydning for mange ting, der kunne brænde til belysning og opvarmning, f.eks. for batterier til lommelygter. At meningen her er

petroleum er meget sandsynligt, selvom orssûsak (det der ligner tran) eller selve det europæiske ord ville være mere nærliggende. Petroleum brugtes før krigen kun til primusser, der medtoges på fangst- og ekspeditionsrejser. Så det var en vigtig artikel for en ekspedition. Desuden styrkes petroleum af omstændighederne ved oversættelsen. Vibe har i en samtale sep. 1980 fortalt, at han og Thorlaksson ikke kunne læse grønlandsk, men nok forstå det talt. Det var de deltagende eskimoer, der på grønlandsk fortalte Thorlaksson, hvad der stod på dåsen, og de har haft gode muligheder for at begribeliggøre indholdet.

Ordet fortsætter med -si- (af sivoK: får en-, køber en-, anskaffer en-, træffe

eller møder en-) og efter bogstaverne -vtiu-, hvor t godt kunne være l, men som vi alligevel ikke rigtig kan få nogen mening i, synes det at indeholde begyndelsen til -jung(nærput) (ikke længere, ikke mere).

På den baggrund vil vi lidt tøvende foreslå noget frit:

Det er ikke til at få petroleum ved nogen af handelsstederne.

Det var sikkert en temporær situation, men da en vigtig praktisk påmindelse til ekspeditionen om at spare på det de havde. Som det er tolket her, har det næppe nogen forbindelse med situationen i Danmark. I sin helhed vil vi derfor foreslå oversættelsen:

Tyskerne har taget danskerne til fange og frarøvet dem deres mad, alene kongen har de ikke taget.

Det er ikke til at få petroleum ved nogen af handelsstederne.

Afstanden til Vibes første oversættelse er betragtelig, til hans anden er den ubetydelig. Dog vil vi mene, at vores er mere korrekt.

Indtrykket af indridserens barnlige naivitet står i nogen grad tilbage, men det har været væsentligst for os at vise, at det har sin årsag i oversættelsen mellem de 2 så forskellige sprog. Det grønlandske udtryk er – bortset fra en antaget mindre misforståelse om beslaglæggelser – en nøgtern og præcis beskrivelse af Danmarks besættelse og dertil en praktisk oplysning om en akut varemangel.